I 2003 lancerede Tunesiens præsident Ben Ali en liberalisering af medielandskabet, der betød at private, tunesiske radio- og tv-stationer for første gang blev lanceret. En nærmere indsigt i disse nye medier viser blandt andet, at de blev lanceret for at sikre regimets magt.

«Familien» og nye private medier i Tunesien

Af Rikke Hostrup Haugbølle, ph.d.-stipendiat ved Københavns universitet med speciale i Tunesien og Nordafrika.

«Thank you, dear colleagues, and long live the big family of the Tunisian media.» Sådan lød ordene fra Tunesiens første private radiostation, Radio Mosaïque, i anledning af at den fejrede sin 4-års fødselsdag i november 2007.¹ Som denne artikel vil demonstrere, kan ordene fra radiostationen tages langt mere bogstaveligt end de formentlig var tænkt: Alle medier i Tunesien, såvel de private som de statsejede, var indtil 14. januar 2011 ejet eller ledet af personer i familie med præsident Ben Ali, eller med nære bånd til præsidentfamilien. Ejerskab i liberaliserende autoritære regimer har siden begyndelsen af 2000-tallet været et aspekt af den forskning præget af politologer, der har diskuteret autoritære regimer i de arabiske lande, samt hvorledes disse har formået at liberalisere uden at demokratisere.² Kritikken af denne forskning har påpeget, at diskussionen har haft en tendens til at fokusere på sammenhængen mellem

demokratisering og liberalisering – også kendt som transitionsparadigmet, mens andre aspekter af autoritære regimer har været overset, heriblandt regimernes brug af eliter.³ Som Béatrice Hibou påpeger, er konsekvensen af denne politologiske tilgang, at de økonomiske og politiske tiltag i Tunesien er analyseret uden en nærmere afklaring af, *hvordan* den politiske magt udøves, samt uden forståelse for *detaljerne* i de økonomiske, politiske og sociale mekanismer.⁴ Kritikken er således, at den hidtidige politologisk præget forskning af de autoritære regimer har bevæget sig på et overordnet niveau men ikke belyst de underliggende dynamikker. Denne artikel demonstrerer, med udgangspunkt i mediesektoren, hvordan en forståelse for detaljerne netop fører et skridt videre fra den blotte konstatering af, at liberalisering i autoritære regimer ikke *per se* fører til demokratisering, til en afklaring af, *hvordan* liberaliseringen var

en del af det autoritære regimes bestræbelser på magtkonsolidering. Mediesektoren var blot en af mange sektorer, der blev underlagt sådanne «reformer» under Ben Ali, og det, der skete i denne sektor, gentog sig i alle øvrige sektorer. Dermed bliver en forståelse for mediesektoren også et vigtigt værktøj til bredere forståelse for, at udfordringen for Tunesien efter 14. januar 2011 ikke blot består i udskiftning af regimet og dets institutioner, men også i en omfattende oprydning i sektorerne.

Medier i Tunesien er et relativt understuderet område.⁵ Fremstillingen i denne artikel af de nye, private radio- og tv-kanaler er derfor primært funderet på feltarbejde og interviews foretaget med en lang række mediepersoner fortrinsvist i Tunis fra 2008 til 2011. Derudover er programmer sendt af de respektive kanaler blevet fulgt i samme periode.

Opgradering af det autoritære regime

Fra midten af 1990'erne indledte Tunesien en omfattende privatisering af de tidligere statsejede virksomheder som omfattede landbrugssektoren, fødevarersektoren, turisme, fosfat- og minedrift, samt en lang række større virksomheder. Studier af disse privatiseringer har imidlertid påvist, hvordan ejerskabet gennem privatiseringer blev overført fra staten til præsidentfamilien, hvormed den forventede og ønskede liberalisering af markedet med en igangsættelse af en demokratiseringsproces, udeblev.⁶

Som nævnt i indledningen affødte dette nye debatter i studierne af demokratisering og liberalisering især i de arabiske lande. I en artikel fra 2007 introducerer politologen Steve Heydemann således begrebet «authoritarian upgrading» (opgradering af autoritære regim-

er) på baggrund af en analyse af de liberaliseringer, der er foretaget i de arabiske lande siden 1980'erne.⁷ Heydemann argumenterer for, at de autoritære regimer ikke har iværksat de sociale, politiske og økonomiske reformer for at forandre, men for at tilfredsstille internationale aktører så som USA og EU eller for at følge med den generelle, globale udvikling. Begge dele, argumenterer Heydemann, med ét formål for øje, nemlig at styrke sin egen autoritære magt i en national kontekst. I tråd med Heydemann påpeger politolog Lisa Anderson, at både politikere og forskere har haft et ensidigt fokus på at lede efter forandringer dér «hvor lyset skinnede», nemlig på reformer og liberalisering, mens de virkelige problemer og svar på, hvorfor reformerne ikke førte til demokratisering, ligger gemt i de skyggeområder, man ikke havde givet opmærksomhed.⁸ En endnu mere eksplicit kritik af politologiske studier rejses af Béatrice Hibou. Hun påpeger, at et land som Tunesien ofte blot beskrives som «et autoritært regime» eller som «Ben Alis Tunesien» idet analyserne bevæger sig i generelle termer og «do not delve into the details and descriptions of specific mechanisms for the exercise of power.»⁹ Herved efterlades det indtryk, at Ben Ali ene mand var ansvarlig for al den undertrykkelse og magtmisbrug, der foregik i Tunesien før 14. januar 2011. Hibou argumenterer for, at analysefeltet breddes langt mere ud idet «Repressive systems function well beyond the mechanics of the police apparatus, working through economic, political, and social mechanisms.»¹⁰

En brydning med tidligere studier har dog også fundet sted blandt politologer. Holger Albrecht og Oliver Schlumberger kritiserer som de ovenfor nævnte også forskningen for at have fokus rettet mod det, der ikke var der,

demokratisering, mens man ikke har været opmærksom på, det der var; reformer der sigtede mod at sikre regimets magt.¹¹ Derfor mener Albrecht og Schlumberger, at det rette spørgsmål ikke er «hvorfor er der ikke demokrati» men derimod «*hvordan* har de autoritære regimer evnet at blive ved magten». De påpeger hér fem hovedområder:

1. legitimering,
2. strategisk håndtering af udefrakommende indflydelse,
3. eliter,
4. imitation af institutionsopbygning og
5. indoptagelse (*co-optation*).¹²

Med disse fem punkter, når Albrecht & Schlumberger en lag dybere i analysen af autoritære regimer, idet de altså ikke bare konstaterer, at reformer ikke har ført til demokrati, men forsøger at indkredse hvordan reformerne da er blevet gennemført. I det følgende vil analysen af reformerne af Tunesiens mediesektor lanceret i 2003 ske med udgangspunkt i Albrecht & Schlumbergers fem hovedpunkter. Herved bliver det, som Hibou påpeger, tydeligt, at Ben Ali langt fra var ene om at sidde på magten. Mediesektoren var kun en af mange brancher, hvor ejerskab og liberalisering skabt gennem det, der så ud som reformer var blevet skabt et tæt forhold mellem virksomheden og præsidentfamilien. Den nærværende analyse af mediebranchen kan derfor tjene som en model for, hvordan andre brancher vil kunne analyseres i forhold til andre arabiske autoritære regimer og til at forstå, hvilke reminiscenser af det autoritære regime, der fortsat er til stede og må gøres op med i Tunesien.

Nye tunesiske medier og «La Famille»

I november 2003 erklærede Ben Ali i en tale til nationen at «som et led i den proces af kon-

stante reformer og udviklinger, som vi har gennemført i informationssektoren, annoncerer vi i dag vores beslutning om at åbne den audiovisuelle sektor for private radio- og tvstationer således at disse kan bidrage til berigelsen af den nationale mediescene ved siden af de offentlige medieinstitutioner.»¹³ Som følge af dette tiltag blev der fra 2003 til 2010 lanceret fem private radiostationer og to tv-stationer. Med disse nye medier blev den tunesiske mediescene grundlæggende forandret. Indtil 2003 var alle nationalt baserede radio- og tvstationer ejet af den tunesiske stat. Radio og tv blev drevet af Etablissement de la Radiodiffusion et Télévision Tunisienne (Det Tunesiske Radio- og TV-Etablissement, ERTT), men refererede klart direkte til regimet.¹⁴ På tv-siden driver ERTT to kanaler, som frem til 15. januar 2011 hed Tunis 7 og Canal 21.¹⁵

Parabolantenner blev tilladt i Tunesien i 1996, men først omkring 2000 var prisen blevet så lav, at de fleste havde erhvervet sig en parabol og dermed kunne se Al-Jazeera og de mange islamiske, arabiske tv-kanaler.¹⁶ Denne nye, udefrakommende dimension af det tunesiske medielandskab, som fratog den tunesiske stat muligheden for at kontrollere, hvilke nyheder, programmer og diskussioner, tuneserne blev præsenteret for, kan ses som én central faktor for regimets beslutning om at åbne for private, tunesiske radio- og tvstationer: Hvis tunesernes medieforbrug og nyhedssøgning kunne dækkes af lokalt baserede medier, ville regimet stadig kunne fastholde en vis kontrol med, hvad tuneserne blev præsenteret for. En lancering af private medier med ejerskab udgjort af de personer, der af tuneserne kaldes «La Famille», familiemedlemmer tæt på præsidenten eller hans kone eller af Ben Alis tætte rådgivere blev løsningen. I det følgende demonstreres, hvordan

disse nye, private medier gennem ejerskab var tæt knyttet til Ben Ali og hans familie.

Samme dag, som Ben Ali holdt sin tale i 2003, åbnede den første private radiostation, Radio Mosaïque. Allerede fra lanceringen af Radio Mosaïque var det klart, at de private medier nok var private juridisk set, men at der samtidig var meget tætte forbindelser til præsidenten. Radio Mosaïques direktør, Nouredine Boutar, var ved lanceringen af radioen ét ud af de femten medlemmer, der sad i Det Øverste Kommunikationsråd (Conseille Supérieur de la Communication). Rådet blev etableret af Ben Ali i 1989 og havde til opgave at vejlede præsidenten om politiske strategier

◉ ◉ ◉

Allerede fra lanceringen var det klart at de private medier havde meget tætte forbindelser til præsidenten.

◉ ◉ ◉

inden for alle aspekter af medieområdet. Således var det dette råd, der udformede medielovgivningen samt behandlede alle ansøgninger og gav tilladelser til oprettelse af nye medier. Boutars placering i dette råd var for mange tunesiske journalister og intellektuelle forklaringen på, hvorfor det var netop Radio Mosaïque blandt de mange ansøgninger, der fik første tilladelse som privat radiostation.¹⁷

Radio Mosaïque blev lanceret som en del af firmaet Karthago Group. Dette holding firma var ejet af Leila Ben Alis bror, Belhassan Trabelsi. Aktiemajoriteten i Radio Mosaïque tilhørte ham. Trabelsis økonomiske aktiviteter var spredt ud over alle brancher i tunesisk erhvervsliv: Landets største cementfabrik, et flyselskab, banker, bilimport og monopol på import af forskellige varer er blot nogle af de

områder, Belhassan sad egenrådigt på.¹⁸ Inden for rammerne af Karthago Group havde Belhassan endvidere etableret Cactus Prod, et tv-produktionsselskab. Cactus Prod købte rettighederne til populære, internationale konceptprogrammer og producerede de tunesiske versioner af disse, som herefter blev solgt til den nationale tv-kanal, Tunis 7. I 2009 og 2010 stod Cactus Prod for den overvejende del af produktionene til det nationale tv.¹⁹

To andre radiostationer havde helt tætte bånd til Ben Ali. Den ene er Radio Jawhara, der blev lanceret i 2005. Tilladelsen til at etablere denne radio blev givet til Néji Mhiri, som er en personlig ven af Ben Ali og som sad i en nøgleposition i den tunesiske centralbank.²⁰ Den anden radiostation er Shems FM, lanceret af Ben Alis datter af første ægteskab, Cyrine Ben Ali Mabrouk, og som fortsat sendte efter 14. januar 2011. Tv-stationen, der blev lanceret i 2005, er Hannibal TV. Den er ejet af Larbi Nasra med dennes søn og datter som centrale bestyrelsesmedlemmer. Larbi Nasra har tætte forbindelser til Leila Ben Ali, Ben Alis kone, hvormed der gennem ejerskab var etableret endnu et bånd mellem de personer, der opnåede den krævede tilladelse til at drive et medie, og præsidentfamilien. Hannibal TV blev hurtigt meget populær ikke mindst på grund af dets program Belmakchouf («at afdække alting»). Teknisk set er Belmakshouf et sportsprogram. Imidlertid dækker programmet ikke selve sportsbegivenhederne men alle de begivenheder og problemer, der knytter sig til dem. Således har programmet haft fokus på problemer med infrastruktur, der gør, at tilskuere ikke kan komme frem til sportsskampe, brugen af doping, samt politiets brug af vold og massearrestationer ved sportsbegivenheder. Belmakshouf engagerer seerne samt kommentorer og aktører fra sportens

verden, som diskuterede de forskellige problemer højt på skærmen, og i løbet af kort tid blev programmet meget populært.²¹ En yderligere årsag til populariteten skyldtes programværtene, Moez Ben Gharbia.

Hannibal tv har imidlertid ikke haft nogen ukompliceret tilværelse gennem sine foreløbigt seks leveår, og netop studieværterne har været omdrejningspunkt i et drama bag tv-skærmene mellem Cactus Prod og Hannibal tv. I juni 2008, forlod Ben Gharbia Hannibal tv til fordel for Cactus Prod, hvor han blev den centrale figur i den tunesiske version af det populære franske koncept-program «Sans Aucune Doute» (*Uden nogen tvivl*). Nogle måneder senere forlod endnu en populær studievært, Ala Chebbi, Hannibal tv, også til fordel for Cactus Prod, hvor også han skulle være vært på et koncept-program. Dette udløste en kommerciel kamp mellem Hannibal tv på den ene side og Cactus Prod sammen med statskanalen tv7 på den anden, idet de to nye koncept-programmer blev sendt på tv7.²² For Hannibal tv var tabet af de to studieværtere en trussel mod de reklameindtægter, de tjente på reklameblokke før, under og efter de populære programmer, og som udgjorde en afgørende del af tv-stationens samlede indtægt.²³ For Cactus Prod derimod var konkurrencen ikke afgørende, idet man som nævnt var sikret afsætning af programmerne til det statsejede tv7.

En anden konkurrent til Hannibal tv opstod med etableringen af Tunesiens anden private tv-kanal, Nessma tv, i 2009, idet begge kanaler er afhængige af reklameindtægter. Nessma TV er ejet af de to tunesiske brødre Karoui i partnerskab med Italiens præsident Silvio Berlusconi og den tunesiske rigmand Tarek Ben Ammar, som er bosat i Frankrig og har tætte bånd, gennem fælles

forretninger, til den saudiske kongefamilie. De to Karoui-brødre er driftige marketingsfolk, og har blandt andet indført nye standarder for reklamer i Tunesien. Før opstanden i december 2011 fokuserede Nessma tv på sports- og underholdningsprogrammer, men som følge af den enorme popularitet efter et kritisk dokumentarprogram 30. december, har Nessma tv efterfølgende introduceret politiske programmer som fast del af programfladen. Endnu en radiostation med helt nære bånd til Ben Ali er den islamiske radiostation Radio Zitouna, som indtil regimeskiftet i januar 2011 var ejet af Sakher El Materi, gift med Ben Ali og Leilas datter, og dermed præsidentens svigersøn. Materi tilhører en af Tunesiens vigtige business-familier men formåede at opbygge sit eget lille dynasti, som blandt andet omfattede driften af Tunis' store handels og cruisehavn, bilimport, ejerskab af en af de største aviser, Ash-Shourouk, og i 2010 åbnede han Tunesiens første islamiske bank, Ezzitouna.²⁴

Autoritær opgradering gennem medier

Den tætte forbindelse mellem ejere af de nye, private medier og præsidentfamilien er tydelig i ovenstående beskrivelse. Det er dette aspekt af «eliter», som Albrecht & Schlumberger inddrager som ét af deres fem hovedpunkter. Som også Hibou påpeger, er det autoritære regime ikke personificeret i Ben Ali alene, men udgøres også af andre personer – den tunesiske elite og særligt den nære familie i præsidentkredsen. Men Hibou adskiller sig også fra Albrecht & Schlumberger ved at pege på de socio-økonomiske sammenhænge, som den autoritære magt udøves i. Som det bliver tydeligt i det følgende, hvor den islamiske radiokanal Radio Zitouna inddrages i nærværende analyse, agerer det autoritære regime

«FAMILIEN» OG NYE PRIVATE MEDIER I TUNISIEN

ikke i et vakuum i forhold til det omkringværende samfund, men tvinges til at forholde sig til dynamikker, strømninger og forandringer både i det nationale og det internationale samfund. Albrecht og Schlumberger peger i deres første hovedpunkt på, at legitimering er helt afgørende for ethvert regime men særligt for de autoritære,²⁵ og Ben Alis regime italesatte da også tydeligt deres legitimitet i forhold til en række kerneområder: Garant for sociale og økonomiske forbedringer, garant for national samhørighed og garant for, at militante islamister ikke ville drive landet på afgrund-

*Kontrollen med islam blev brudt med
legaliseringen af paraboler i 1996 og
den gradvise udbredelse af disse.*

ens rand.²⁶ Disse legitimeringsområder blev imidlertid på medieområdet udfordret fra begyndelsen af 2000-tallet af et andet område blandt Albrecht og Schlumbergers fem områder, nemlig *udefrakommende indflydelse*. Med USAs lancering af den såkaldte kamp mod terror blev det vigtigt for Ben Ali hurtigt at udtrykke, at man stod sammen med USA i denne kamp for fortsat at opnå USAs gunst i forhold til lånemuligheder og med USAs villighed til at se gennem fingre med det undertrykkende tunesiske regime, fordi det samtidig garanterede ro og stabilitet i Nordafrika.²⁷ Men «kampen mod terror» blev fulgt af krav om demokratisering, og amerikanerne så frie medier som en vigtig ingrediens i denne demokratiseringsproces.²⁸ Lanceringen af Radio Mosaïque i 2003 kan derfor ses som et hurtigt tiltag til at sikre, at USA fortsat ville se med milde øjne på undertrykkelsen og fortsatte ydelsen af lån: Der blev hurtigt reageret

på USAs nye krav om forandringer på medieområdet men samtidig sikrede man sig fortsat fuld kontrol efter disse forandringer. Ved at sikre at ejerskabet af de nye private medier lå hos en lille kreds omkring Ben Ali, kunne regimet dels fortsat kontrollere programmerne i de af USA påkrævede «frie» og «private» medier, og dels styrke egne økonomiske gevinster fra disse nye private foretagender.

Endnu en *udefrakommende indflydelse* er de udelandske satellit-tvkanaler, som var uden for regimets kontrol. Både Tunesiens første præsident Habib Bourguiba og præsident Ben Ali har ført en stærkt sekulær politik.²⁹ Ben Ali kom til magten i 1987 på et tidspunkt, hvor islamisterne havde ført en voldsom kamp mod regimet, og hans legitimering ved magtovertagelse var, at han kunne genskabe ro og sikkerhed. Dette skete ved en meget nødesløs fremfærd mod islamisterne, der for en stor dels vedkommende valgte eksil i Europa. Den lave tolerance over for islamister gav Ben Ali regimet et godt image og god kredit først i Europa, hvor man i 1990'erne frygtede islamisterne i Algeriet vest for Tunesien og blev udsat for bombeangreb fra Ghadafi i Libyen syd for Tunesien, og senere i USA med lanceringen af kampen mod terror. Men ikke kun islamister men også almindelige tunesere, der praktiserede islam i hverdagen, blev overvåget eller holdt under observation af regimerne. Som et led i denne strategi mod islam, sendte stats-tv kun meget få religiøse programmer, og disse blev nøje tilrettelagt af regimet.³⁰ Kontrollen med islam, islamister og praktiserende muslimer var altså et centralt element i forhold til *udefrakommende krav* fra Europa og USA.

Denne kontrol med islam blev imidlertid brudt med legaliseringen af paraboler i 1996 og den gradvise udbredelse af disse i begynd-

elsen af 2000-tallet. Samtidig, fra 2000-tallets begyndelse, blev islam stadig mere tydelig i det tunesiske gadebillede trods regimets skarpe kontrol. Trods et forbud fra 1981 mod at bære det islamiske hovedtørklæde i det offentlige rum sås stadig flere kvinder bære islamisk hovedtørklæde, og stadig flere udførte de daglige bønner i moskeerne, trods disses strenge overvågning af regimet. Mange tunesere fremhæver satellitkanalerne som en medvirkende faktor for styrkelsen af deres bevidsthed om islams rolle i deres liv og hverdag.³¹ En yngre kvinde fortæller således, at «parabolerne forandrede alting for os. Iqra' har programmer, der handler om kvinden i islam og kvinders rettigheder. Vi begyndte at interessere os for detaljerne. Før havde vi mange spørgsmål og uklarheder, og vi kunne jo ikke møde eller se sheikherne her i Tunesien. Men nu er der massevis af kanaler, hvor vi kan få svar, men man skal vælge med omhu.»³² Kampen om retten til at bære det religiøse tørklæde kulminerede i ramadanen 2006, hvor Ben Ali og ministeren for religiøse anliggender udtalte, at tørklædet ikke var i overensstemmelse med tunesisk kultur og tradition. Der blev derfor gennemført razziaer mod piger og kvinder med tørklæde, som blev stoppet på gaden af politiet og beordret at tage tørklædet af.³³ Ud over at statens kontrol med mængden af islam og udlægningen af denne via medier var brudt med parabolernes udbredelse, blev det således stadig mere tydeligt, at regimets italesættelse af islam som værende militant og en trussel mod landet ikke længere afspejlede den islam, der blev aktuelt og stadig mere tydeligt blev praktiseret af tuneserne. Regimet var hermed truet på et af sine helt centrale *legitimitetsområder*, både af og i forhold til den tunesiske befolkning og eksterne aktører som USA og Europa.

Følges Albrecht og Schlumbergers argument, vil autoritære regimer i en sådan situation reagere med reformer for fortsat at sikre egen legitimitet og dermed fortsat magtbevarelse. Lanceringen af Radio Zitouna i 2007 kan ses som et forsøg på at respondere på den øgede fokus på islam, der var i den tunesiske befolkning, og vise, at man ikke udelukkende var anti-islamistisk samtidig med, at man var nødt til at opretholde sit image som en garant for EU og USA mod militant islamisme gennem en nultolerancepolitik. Gennem ejerskabet af Radio Zitouna var regimet sikret kontrol med, hvilken islam der blev formidlet. Derudover var bestyrelsen og de ledende frontfigurer på Radio Zitouna alle personer, der havde en tæt relation til regimet: Kamel Omrane, den daglige leder af radiostationen, var medlem af Det Højeste Konsultationsråd for Islam under Ben Ali. Sheikh Hafiene var ligeledes bestyrelsesmedlem og programvært, men var også medlem af det Højeste Konsultationsråd for Islam. Det sidste bestyrelsesmedlem, udover ejeren og svigersønnen al Materi, var den relativt unge sheikh Mohamed Machfar, der trods sin popularitet også blev mødt med skepsis fordi han ikke har gennemgået en klassisk uddannelse inden for islam, men af mange blev betragtet som «en opkomling». Med pressefrihedens introduktion efter 14. januar 2011 blev det af det nationale nyhedsbureau, TAP, udtrykt helt klart, at Machfar er «et symbol på det afsatte regime.»³⁴

Radio Zitouna kan således fremhæves som et eksempel på, hvordan det autoritære regime blev truet på sin legitimitet skabt i forhold til islam. Mens de vigtige internationale støtter af regimet, EU og USA, fortsat værdsatte Tunesiens egen kamp mod islamistisk terror, havde sociale forandringer fundet sted nation-

alt, idet islam blev udtryk i det offentlige rum trods regimets hårdhændede fremfærd. Denne forandring i samfundet blev så stærk og vedholdende, at regimet ikke længere kunne sidde den overhør men måtte forholde sig til den. Man greb til lanceringen af en islamisk radiokanal, som ikke sprang tydeligt i øjnene som en fuldstændig ændring af regimets islam-politik i forhold til internationale sammenhænge, men som i forhold til den nationale sammenhæng kunne blive et alternativ til islamprogrammerne på satellitkanalerne. Radio Zitounas funktion i forhold til «opgradering af det autoritære regime» er blevet helt tydelig efter 14. januar 2011. På grund af ejerskabet er radiostationen, ligesom de andre virksomheder ejet af præsidentfamilien, sat under administration af det juridiske system indtil en ny regering har vedtaget i hvilket juridisk form disse virksomheder skal videreføres. Mohamed Machfar er indsat som midlertidig leder, men han betragtes altså nu åbenlyst som regimets talsrør.

Eliter og imitation af institutionsopbygning

De tre øvrige områder, som af Albrecht og Schlumberger bliver fremhævet som afgørende for autoritære regimers overlevelse, er *eliter*, *institutionsopbygning* og *indoptagelse* (engelsk: *co-optation*), hvorved menes, at regimet gør grupperinger i samfundet til deres medspillere. Herved uspilles disse grupperingers mulige rolle som kritikere og opponenter. Schlumberger og Albrecht argumenterer for, at eliterne er politiske økonomiske eliter, der konstant cirkuleres af regimet, hvorved ingen individer eller grupper kan nå at få magt nok på et område til at blive en trussel mod regimet. Samtidig er det dog vigtigt for regimet at opretholde gode relationer til disse eliter, idet eliterne ellers gennem deres

position kan blive en magttrussel for regimet.³⁵ I forhold til de nye private medier i Tunesien bliver brugen af eliter, af institutioner og indoptagelse særligt tydeligt i forhold til Nessma tv og Radio Mosaïque. Nessma tvs ene ejer, Tarek Ben Ammar, har en position i den tunesiske økonomiske elite og var vigtig for regimet på grund af hans tætte relationer til Saudi Arabien, idet Saudi Arabien står bag

◉ ◉ ◉

Mediesektoren var blot en af mange sektorer, der blev underlagt «reformer» under Ben Ali.

◉ ◉ ◉

mange store investeringer i Tunesien. Mens der var økonomiske interesser for regimet i at pleje eliterne hos Nessma tv, har elite-plejen ved Radio Mosaïque mere præg af at være politisk motiveret og eksemplificere *institutionsopbygning*. Som beskrevet havde Radio Mosaïques direktør, Noureddine Boutar, en central position i Det Øverste Kommunikationsråd. Umiddelbart gav etablering af Rådet et indtryk af, at Ben Ali allerede i begyndelsen af sin regeringsperiode etablerede en institution, der særligt skulle forestå reformer på medieområdet. Men reelt sikrede rådet og dets procedurer, at der ikke blev etableret medier, som ytrede sig kritisk over for regimet,³⁶ hvorved det kan argumenteres, at de politiske *eliter* og regerings brug af *institutionsopbygning* (Det Øverste Kommunikationsråd) resulterede i, at hele medieområdet i Tunesien var *indoptaget* af regimet. Da regimet i 2003 var presset af eksistensen af satellitkanaler og anden udefrakommende indflydelse, trådte Rådet netop i karakter: Man valgte at give den første tilladelse til en privat

radio – altså en liberalisering, men man valgte samtidig at holde kortet til kroppen ved at give tilladelsen til et af rådets medlemmer, hvorved resultatet af liberaliseringen netop blev det, som Albrecht og Schlumberger samt Heydemann argumenterer for: En opgradering af det autoritære regime.

«Mediereformer» og sociale forandringer

Mediesektoren i Tunesien har, som beskrevet, været genstand for en tilsyneladende liberaliseringsproces. De empirisk baserede studier af kanalerne fører til en række nye aspekter til forståelse af reformerne gennemført på medieområdet. For det første viser forløbet i processen af liberaliseringen af medierne, at denne ikke har været nøje designet og planlagt af regimet. Snarere viser det sig, at regimet af en række specifikke årsager, heriblandt USAs nye Mellemøsten-strategi, så sig nødsaget til at lancere private medier i 2003. Derefter gik der en årrække, inden næste etape af liberaliseringen kom. Denne skete ikke på radio-siden, men derimod på tv-siden, i form af lanceringen af Hannibal tv. Derefter gik endnu en årrække inden Radio Zitouna blev lanceret i 2007. Inddragelse af en bredere samfundsmæssig baggrund til forståelse for lancering af Radio Zitouna viser, netop *hvordan* regimet hele tiden var nødt til at forholde sig til nye udviklinger på mange forskellige områder og udvikle mekanismer mod disse udviklinger, så de fortsat kunne bevare magten.

For det andet viser det nærmere studie af medieliberaliseringen, *hvordan* eliter anvendes af regimet og spiller sig ud mod hinanden i et komplekst forhold, der rækker ud over mediesektoren. De første lanceringer af private radiokanaler er tydelige eksempler, idet Radio Mosâïques leder var en nær rådgiver til Ben Ali mens Radio Jawharas leder havde

familierelationer til Ben Ali. Men også i forhold til de kanaler, som ikke gennem ejerskab var koblet til præsidentfamilien, var eliter centrale. Nessma tv kan fremhæves som et eksempel. Eliterne og ejerne på Nessma tv har ikke tætte familiemæssige relationer til Ben Ali, men er afgørende vigtige i forhold til andre aspekter af det autoritære regimes balancering af magtbevarelse, gennem forholdet til Tarek Ben Ammar og dennes relationer til Saudi Arabien, mens Silvio Berlusconi og Italien er vigtige som samhandelspartnere og for samarbejde omkring flygtningeproblemet i Middelhavsområdet.

Det bliver hermed klart, at ét område i forhold til opgradering af autoritære regimer er filtret ind i andre områder, og at forandringer på ét område kan medføre, at regimet også er nødt til at ændre strategi på andre. Jeg mener derfor, at de respektive liberaliseringer og forandringer ikke kan forstås isoleret men, som Hibou påpeger, må forstås i en bredere kontekst, der omfatter såvel det økonomiske som det sociale, kulturelle og internationale. Det konkurrerende forhold mellem Hannibal og Cactus Prod viser endvidere, at eliterne langt fra er loyale over for hinanden og langt fra danner fælles front imod alle andre eliter eller konkurrenter. Selvom ejerne af både Hannibal tv og Cactus Prod havde nære familiære relationer til Ben Ali foregik der en indædt konkurrence mellem dem, og Cactus Prod formåede at stække Hannibal tv og rammer dem hårdt økonomisk. Denne interne kamp mellem to stærke eliter gør op med forestillingen om én samlet elite og ét samlet autoritært regime. Som Hibou påpeger, var det autoritære regime langt fra personificeret i Ben Ali alene.

Ben Ali og «La Famille»s flugt fra Tunesien i ugerne op til 14. januar vidner om at reform-

erne, som ikke kun blev gennemført på medieområdet, men i alle sektorer, ikke var tilstrækkeligt til at opgradere det autoritære regime og sikre det magtbevarelse. En central årsag er, som analysen af medieområdet viser, at reformerne ikke var reelle, gennemgribende reformer, men forsøg på at sno sig under pres fra både nationalt og internationalt hold. Oprøret i Tunesien i december og januar 2011 viser også, at der var sket sociale og økonomiske forandringer i det tunesiske samfund, som til sidst gav tilstrækkeligt momentum til at gøre op med regimet. Der er derfor god grund til, ikke kun at behandle de autoritære regimer ud fra en politologisk tilgang men også inddrage sociologiske, økonomiske og kulturelle aspekter.

• f •

- 1 «La grande famille des médias se rassemble autour de Mosaïque FM», Radio Mosaïque FM, 20. juni 2007, <http://www.mosaïquefm.net/index/a/ActuDetail/Element/2674-La-grande-famille-des-m%C3%A9dias-se-rassemble-autour-de-Mosa%C3%A9que-FM.html>. Læst 14.09.2010.
- 2 Se f.eks. fokus på tvangsapparatet hos Bellin, Eva: «The Robustness of Authoritarianism in the Middle East», i *Comparative Politics*, 36, 2004, fokus på økonomisk liberalisering hos Dillman, Bradford: «International Markets and Partial Reforms in North Africa: What Impact on Democratization», i *Democratization*, 9, 63-86, 2002, fokus på international støtte til autoritære regimer imod militant islamisme hos Ghalioun, B.: «The Persistence of Arab Authoritarianism». *Journal of Democracy*, 15, 126-132, 2004, samt civilsamfundets rolle hos Pratt, N.: *Democracy and Authoritarianism in the Arab World*. Boulder. Co.: Lynne Rienner, 2007
- 3 Se f.eks. Valbjørn, M. og Bank, A.: «Examining the 'Post' in Post-Democratization. The Future of Middle Eastern Political Rule Through Lenses of the Past». *Middle East Critique*, 19, 183-200, 2010. For en kritik af transitionsparadigmet se Carothers, T. «The End of the Transition Paradigm». *Journal of Democracy*, 13, 5-21., 2002
- 4 Hibou, Beatrice: «Domination & Control in Tunisia: Economic Levers for the Exercise of Authoritarian Powers», *Review of African Political Economy*, No. 108, 2006, s. 187.
- 5 Om tunesisk radios tidlige år se f.eks. Sraieb, Nouredine: *Le Mouvement Littéraire et Intellectuel en Tunisie*, p. 171-183, Tunis: Alif, 1998. Om statsradio og -tv 1956-1983/1990 se Najjar. Ridha & Houidi, Fethi: *Presse, Radio et Television en Tunisie*, Maison Tunisienne de l'Edition, 1983, samt Snoussi, Thouraya: *La télévision tunisienne dans les années 1990*, Tunis: Publi Press, 2007. For studier af nye medier i Tunesien se f.eks. Ferjani, Riadh: «Du rôle de l'état dans le champ télévisuel en Tunisie: Les paradoxes de l'internationalisation» samt Chouikha, Larbi: «Les identités au miroir des temporalités télévisuelles: Le ramadan et le réveillon du jour de l'an à Tunis à travers le petit écran», i ed. Mermier, Franck: *Mondialisation et nouveaux médias dans l'espace arabe*, Maison de l'Orient et de la Méditerranée, 2003.
- 6 Se for eksempel King, S. *Liberalization Against Democracy*. Bloomington: Indiana University Press, 2003; Erdle, S. «Tunisia. Economic Transformation and Political Restoration», i Perthes, V. (ed.): *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 2004, Hibou, Beatrice: op. cit., Dillman, Bradford: op. cit., og Bellin, Eva: *Stalled Democracy*, Ithaca/London: Cornell University Press, 2002, og Perthes, V. (red.): *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 2004.
- 7 Heydemann, S., «Upgrading Authoritarianism in the Arab World. The Brookings Institution», Analysis Paper, 13, 1-37, 2007.
- 8 Anderson, L. 2006: «Searching Where the Light Shines», *Annual Review of Political Science*, 9, 189-214.
- 9 Hibou, Beatrice: op. cit. s. 186.
- 10 Hibou, Beatrice: op. cit. s. 187.
- 11 Albrecht, Holger & Schlumberger, Oliver (2004) «'Waiting for Godot', Regime Change Without Democratization in the Middle East», *International Political Science Review*, Vol. 25, No. 4.
- 12 Albrecht & Schlumberger, op. cit. s. 376.
- 13 Tale af præsident Zine El Abedine Ben Ali i anledning af den 16. fejring af hans magtovertagelse 7. november 1987, www.changement.tn/english-speeches, siden har ikke været tilgængelig siden 14. januar 2011.
- 14 Snoussi, Thouraya (op. cit.) og Ferjani, Riadh (op. cit.).
- 15 7-tallet referede til datoen for Ben Alis magtovertagelse 7. november 1987, og kanalen skiftede derfor navn til Tunis 1 15. januar 2011, dagen efter Ben Ali forlod Tunesien. Navnet Canal 21 refererede til dagen den 21. marts, som af Ben Ali blev gjort til national helligdag til ære for ungdommen. Også denne kanal skiftede 15 januar 2011 navn til Tunis 2.
- 16 La Presse Magazine: «Satellite Dishes», 18. maj 1997
- 17 Interview med Khemaïs Khayati, Tunis, november 2008. Alle andre interviewede journalister ønsker at være anonyme.

- 18 Se Hibou, Beatrice: *La Force de l'obéissance. Economie politique de la répression en Tunisie*, Paris: La Découverte, 2006 og Belkhdja, Abdelaziz: "La véritable nature du régime de Ben Ali", Facebook, 12 januar 2011. Læst 14.01.2011.
- 19 Se Ferjani, Riadh: «Entre logiques sociales et rationalité économique: La télévision en Tunisie», i ed. Gonzalez-Quijano & Guayybess: *Les arabes parlent aux arabes*, Sindbad Acte Sud, 2009.
- 20 Belkhdja, Abdelaziz: op. cit., samt interview med Nouredine Hlaoui, journalist, La Presse, Tunis, nov. 2008.
- 21 Udsagn om programmets popularitet er baseret på interviews med journalister og seere i Tunis november 2008–marts 2009.
- 22 Se for eksempel «L'Histoire de 'Cactus prod' ou la privatisation déguisée de notre télévision nationale», <http://tunisiawatch.rsfblog.org/>, 10. februar 2008. Læst 10.02.2009 og «'Studio El Fen' sur TV7. Les dessous, d'une polémique», *Realités*, No 1303, 16.–22.12.2010.
- 23 Interview med Monia Ben Mabrouk, programdirektør, Hannibal TV, august 2010 samt Kais Chekir, producer, Cactus Prod, august 2010.
- 24 Belkhdja, Abdelaziz: op. cit.
- 25 Albrecht & Schlumberger, op. cit., s. 376
- 26 Alexander, Christopher: *Tunisia. Stability and Reform in the Modern Maghreb*, Routledge, 2010
- 27 Durac, V. and Cavatorta, F.: "Strengthening Authoritarian Rule Through Democracy Promotion? Examining the paradox of the US and EU security strategies. The case of Tunisia". *British Journal of Middle Eastern Studies*, 36, 3–19, 2009.
- 28 The U.S.-Middle East Partnership Initiative: «Building Hope for the Years Ahead», U.S. Department of State, December 12, 2002, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS21457.pdf>, Læst: 26.03.2011
- 29 Se f.eks, Charrad, Mounira M. (2001) *Women's Rights. The making of postcolonial Tunisia, Algeria, and Morocco*, University of California Press.
- 30 Snoussi, Thouraya: op. cit.
- 31 Interviews med ti kvinder fra forskellige sociale lag, Tunis, 2009–2011.
- 32 Interview i Tunis, april 2009, kvinden ønsker at være anonym.
- 33 Se Arfaoui, Jamel: "Headscarf controversy in Tunisia heats up", *Magharebia*, 27.10.2006, http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2006/10/27/feature-01. Læst 26.03.2011
- 34 Tap, 6. september 2011, tilgængelig på <http://www.tap.info.tn/fr/fr/medias/7912-le-snjt-preoccupe-par-la-situation-a-la-tv-nationale-et-radio-zitouna.html>
- 35 Albrecht & Schlumberger, op. cit., s. 378–384. Se også Perthes, V. (ed) op. cit. for en tilsvarende argumentation.
- 36 Snoussi, Thouraya, op. cit., s. 68–70.